

**YENİ KORONAVİRÜS SALGINI KAPSAMINDA
LABORATUVARLARDA İŐ SAĐLIĐI VE
GÜVENLİĞI YÖNÜNDEN ALINMASI GEREKLİ
TEDBİRLERE DAİR REHBER**

Önce Kendinizi Koruyun!
Görevlerinizi yaparken sosyal mesafeyi
gözetin, kişisel hijyene özen gösterin ve
kişisel koruyucu donanımınızı kullanmayı
asla ihmal etmeyin!

İçindekiler Tablosu

1. GİRİŞ	4
2. LABORATUVARLAR İÇİN COVID-19 KAPSAMINDA ALINMASI GEREKEN ÖNLEMLER.....	5
2.1. <i>Seyahat Öncesi</i>	5
2.2. <i>Seyahat Sırasında</i>	6
2.3. <i>Konaklama Yapılması Durumunda</i>	6
2.4. <i>Asansör Kullanılması Gerektiğinde</i>	6
2.5. <i>Restoran/Yemek Seçimi Esnasında</i>	7
2.6. <i>Numune Alımı ve Ölçümler Esnasında</i>	8
2.7. <i>Su/Atık Su Arıtma Tesislerinden Numune Alımı Esnasında</i>	9
2.8. <i>Laboratuvar Ortamında/ Analiz Esnasında</i>	9
2.9. <i>İşyerlerine Ulaşım Esnasında</i>	10
3. KAYNAKÇA	13

1. GİRİŞ

Dünya Sağlık Örgütü tarafından Ocak 2020’de pandemi ilan edilmiş olan Covid-19 salgınının önümüzdeki aylarda da devam edebileceği ihtimali, salgın yayılımı azalsa bile korunma önlemlerinin uzun süre uygulanma zorunluluğu göz önüne alınarak Laboratuvar sektörüne özel bir korunma rehberi hazırlanması gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Hem çevre sağlığının korunması amacıyla Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Tarım ve Orman Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı gibi ilgili bakanlıklar tarafından laboratuvarlara verilmiş olan yetki devrini en üst düzeyde bilinçle gerçekleştirmek hem de hastalığın yayılmasını durdurmak/yavaşlatmak için üzerimize düşen sorumlulukları yerine getirmek ancak yetkili kuruluşlarca belirlenmiş olan tüm korunma önlemlerinin alınması ve personelin bu konuda bilgi ve farkındalık düzeyinin artırılması ile mümkün olmaktadır.

Hastalık bulaşma riskini en alt seviyede tutmak ve hiç kimsenin sağlığını tehlikeye atmadan çalışmalarımızı devam ettirmek için ülkemizdeki ve dünyadaki gelişmelerin, yasal düzenlemelerin yakından takip edilmesi gerekmektedir. Sadece işyerlerinde değil, her noktada Sağlık Bakanlığı tarafından belirlenmiş olan tüm hijyen kuralları, korunma önlemleri ve kısıtlamalara uyulmalı, sosyal mesafeye dikkat edilmelidir.

Laboratuvar içinde alınması gereken önlemler için hazırlanmış olan bazı rehberler oldukça kapsamlıdır. Ancak işimizin ayrılmaz bir parçası olan ve laboratuvar dışında yapılması gereken seyahat, konaklama, numune alma ve sahada ölçüm yapma süreci ayrı bir planlama gerektirmektedir.¹

Covid-19 bulaşma ve bulaştırma riski en yüksek olan personeller, iş tanımı gereği evden çalışma imkânı olmayan, seyahat etmek zorunda olan gerek seyahat gerekse numune/ölçüm alımı esnasında farklı kişilerle temas etmek durumunda kalan Numune Alma/Ölçüm Personelleri’dir. İlgili personeller için seyahat öncesinde, seyahat esnasında ve numune/ölçüm alımı esnasında dikkat edilmesi gereken hususlara azami dikkat gösterilmeli, personelin korunma amacıyla kullanması gereken tüm ekipmanlar eksiksiz ve yedekli olarak teslim edilmelidir. Covid-19 açısından riskli grupta yer alan kronik rahatsızlığı olan, diyabet, kalp, akciğer hastalığı gibi sağlık sorunları bulunan personeller veya grip benzeri semptomları olan personeller numune alımına gönderilmemelidir.

2. LABORATUVARLAR İÇİN COVID-19 KAPSAMINDA ALINMASI GEREKEN ÖNLEMLER

2.1. Seyahat Öncesi

- ✓ Seyahat güzergahı üzerinde ve konaklama yapılacak yerde bulunan sağlık kuruluşlarının isim/adres/telefon bilgileri temin edilmeli ve personele yazılı olarak verilmelidir.
- ✓ Seyahat edilecek şehir valiliği tarafından web sitelerinde yayınlanan İl Sağlık Müdürlüğü İl Umumi Hıfzıssıhha Meclisi duyuruları takip edilmeli, ilgili duyurularda bulunan kurallara göre alınacak önlemler personelle güncel olarak paylaşılmalıdır.
- ✓ Covid19 bulaşma riskine karşı kullanılması gereken koruyucu malzeme (tıbbi maske, yüz siperliği, tek kullanımlık eldiven vb.) ve hijyen malzemeleri (sabun, kolonya, alkol bazlı dezenfektan, peçete vb.) seyahat süresi göz önünde bulundurularak yeterli miktarda temin edilmeli ve personele teslim edilmelidir. Bir haftadan uzun sürecek olan seyahatler için ilgili malzemelerin personele teslimi/temini için planlama yapılmalıdır.
- ✓ Duraklama yapılacak noktalar (akaryakıt istasyonu, lokanta vb.) hijyen yeterliliklerini sağlayanlar arasından belirlenmeli ve duraklama planı hazırlanmalıdır.
- ✓ Konaklama yapılacak olan otel hijyen kriterleri göz önüne alınarak önceden belirlenmeli, otelden kriterlerin yerine getirileceğine dair yazılı taahhüt istenmelidir.
- ✓ Seyahat süresine uygun sayıda yedek kıyafet hazırlanmalı, aynı kıyafet (özellikle üt grup, tişört, sweatshirt vb.) 2 gün üst üste giyilmeyecek şekilde planlanmalıdır.
- ✓ Seyahat edecek olan personelin telefonuna Sağlık Bakanlığı #HayatEveSığar mobil uygulaması yüklenmeli, numune/ölçüm alımı yapılacak olan işletmelerden de laboratuvar personeline eşlik edecek olan kişiler için ilgili uygulamanın kullanılması istenmelidir.
- ✓ Numune alımı ve ölçüm işlemleri için gerekli olan tüm ekipmanlar, KKD, teknik malzeme, numune kapları, kırtasiye, sarf malzeme vb. araç gereç yeterli miktarda temin edilmeli, seyahat ve konaklama esnasında alışveriş ihtiyacı minimumda tutulmalıdır.
- ✓ Numune alınacak olan işletmelerden laboratuvara ait ekipmanlara yetkisiz kişilerin dokunmayacağına dair taahhütname istenmelidir.

2.2. Seyahat Sırasında

- ✓ Toplu taşıma araçları kullanılmamalı, şirket aracı tercih edilmelidir.
- ✓ Araca 3 kişiden fazla binilmemeli, araç içerisinde de sürekli maske takılmalı ve sosyal mesafeye dikkat edilmelidir. (Bazı şehirlerde araç içinde bulunan kişi sayısı valilik tarafından farklı uygulanıyor olabilir, güncel durum takip edilmelidir).
- ✓ Araç pencereleri 15-20 dk.'da bir açılmalı, araç içi düzenli olarak havalandırılmalıdır.
- ✓ Yakıt alımı, mola vb. amacıyla planlanmış duraklama noktaları dışında duraklama yapılmamalı, duraklamalarda mecbur olmadıkça market alışverişi yapılmamalı, alışveriş yapılması durumunda alınan ürünlerin ambalajları dezenfektanla silinmelidir.
- ✓ Direksiyon, vites, anahtar, kapı kolları gibi elle temasın yoğun olduğu donanımlar düzenli olarak kolonya veya alkol bazlı dezenfektanla temizlenmelidir.
- ✓ Araçlara asla yabancı kişilerin binmesine/kullanmasına izin verilmemelidir.
- ✓ Ortak kullanılan araçlar her kullanıcı değiştiğinde ve gün sonunda dezenfekte edilmelidir,
- ✓ Araç ile seyahat sırasında klimanın iç hava sirkülasyon düğmesi kapalı olmalıdır.

2.3. Konaklama Yapılması Durumunda

- ✓ Otel tercihi için Sağlık Bakanlığı Covid19 Bilimsel Danışma Kurulu'nun 13.03.2020 tarihli kararına istinaden "Kültür ve Turizm Bakanlığı Konaklama Tesisleri için Korunma ve Kontrol Önerilerini" uygulamayı garanti eden tesisler seçilmelidir.²
- ✓ Konaklama tarihlerinde tesis doluluk oranı öğrenilmeli, mümkünse misafir sayısı az olan tesisler seçilmelidir.
- ✓ Oda temizliğinin mümkünse sizin gözetiminizde yapılması istenmelidir.
- ✓ Mümkün olması durumunda, asansör kullanımına gerek kalmayacak katlarda konaklanmalı, asansör yerine merdiven tercih edilmelidir. Merdiven kullanımı esnasında tırabzanlara dokunulmamalıdır.

2.4. Asansör Kullanılması Gerektiğinde

- ✓ Asansör kapılarına ve tuşlarına çıplak elle dokunulmamalı, dokunulması durumunda eller en kısa sürede sabun veya dezenfektanla temizlenmelidir.

- ✓ Sosyal mesafenin sağlanamadığı (en az 1,5 metre) asansöre binilmemeli, bir sonraki asansör beklenmelidir. Asansöre tek tek binmek tercih edilmelidir.
- ✓ Birden fazla kişi asansöre binmek durumunda kalırsa kişilerin yüzleri birbirlerine dönük olmamalı, yüzler kabin duvarını görecektir şekilde durulmalıdır.
- ✓ Asansörler kullanılırken mutlaka tıbbi maske takılmalıdır.
- ✓ Asansörde öksürüp hapşırılması durumunda burun ve ağız tek kullanımlık kağıt mendil ile kapatılmalı, kullanılan kağıt mendil hemen ağız kapalı bir çöp kutusuna atılmalı, kağıt mendilin bulunmadığı durumlarda ise ağız ve burnu kapatmak için giysi olan dirsek içi kullanılmalıdır.
- ✓ Ayakkabılar odaya girildiği anda çıkartılmalı, odaların içerisine ayakkabı ile kesinlikle girilmemelidir. Oda içerisinde kullanılmak üzere terlik götürülmeli ya da otel yönetiminden (tek kullanımlık olanlarından) talep edilmelidir.
- ✓ Odalar düzenli olarak havalandırılmalıdır.
- ✓ Kıyafetler en kısa sürede değiştirilmeli, mümkünse havalandırılmalıdır. Aynı kıyafet 2 gün üst üste giyilmemelidir. Mümkünse otelde yıkatılmalıdır.
- ✓ Virüs bulaşmış olma ihtimali olan kirli kıyafetlerin en az 60°C'de ve deterjanla yıkanması sağlanmalıdır.

2.5. Restoran/Yemek Seçimi Esnasında

- ✓ Mümkün olduğunca kapalı olmayan alanlar tercih edilmelidir,
- ✓ Restoran içerisinde olabildiğince kişilere ve yüzeylere az temas edilmelidir,
- ✓ Sosyal mesafe kuralları gereği masalar arasında en az 1,5 m uzaklık bulunan mekanlar tercih edilmelidir.
- ✓ Kalabalık ve yeterli havalandırma yapılmayan yerlerden uzak durulmalıdır.
- ✓ Restoran personelinin telefon, çanta, cüzdan vb. şahsi eşyalara dokunmasına izin verilmemelidir.

- ✓ Uygun restoran bulunamıyorsa paket servis veya kapalı ambalajla yiyecek satışı yapılan yerlerden satın alınmalıdır.
- ✓ Çiğ gıda, az pişmiş hayvansal ürünler ve açıkta satılan salata vb. tüketilmemelidir.
- ✓ Bağışıklık sisteminizin kuvvetlenmesi için taze meyve/sebze, yoğurt vb. gıdalar öğünlere dahil edilmelidir.
- ✓ Mümkünse şahsınıza ait çatal/kaşık/bardak vb. kullanılmalı, restorana ait malzeme kullanılması durumunda eller en kısa sürede sabun, kolonya veya alkol bazlı dezenfektanla temizlenmelidir.

2.6. Numune Alımı ve Ölçümler Esnasında

- ✓ Sahada yapılan işlemler sırasında rutin İSG kurallarına ve tesisin kendisine özel belirlemiş olduğu ekstra Covid19 önlemlerine eksiksiz uyulmalıdır.
- ✓ Cihaz/ekipman/kap vb. malzemelere sizden başka hiç kimsenin dokunmasına izin verilmemeli, mecbur kalınması durumunda temas edecek olan kişinin temiz bir eldiven kullanması istenmelidir.
- ✓ Sahada uzun süreli kalması gereken ekipmanlar gün sonunda dezenfektanla silinerek tesiste bırakılmalı, yetkisiz kişilerin cihazlara/ekipmanlara dokunmasını engelleyecek önlemler alınmalıdır.
- ✓ Elle doldurulması gereken form, tutanak, etiket vb. için şahsınıza ait kalem kullanılmalıdır. Kalemler sizden başka kişiler tarafında tutulmamalı ve düzenli olarak kolonya veya alkol bazlı dezenfektanla silinmelidir.
- ✓ Tesiste mümkün olan en az sayıda kişi ile irtibat kurulmalı, sosyal mesafenin korunmasına dikkat edilmeli, zorunlu olmadıkça kapalı mekanlara girilmemeli, kapı kolları, otomat vb. noktalara çıplak elle dokunulmamalıdır.
- ✓ Tesiste asansör kullanılması gerekiyorsa, yukarıda yazılı olan asansör kurallarına uyulmalıdır.
- ✓ Personeller arası ortak kullanımı olan ekipmanlar kullanıcı değişimi sonrası dezenfekte edilmelidir,
- ✓ Tesis içerisinde personele eşlik edecek birisi var ise maske kullanılması istenmelidir,
- ✓ Tesis içi dolaşımlarda etrafa en az temas ile numune alım işlemi gerçekleştirilmelidir.

2.7. Su/Atık Su Arıtma Tesislerinden Numune Alımı Esnasında

- ✓ Yapılan araştırmalar koronavirüsün sulu ortamlarda uzun süre yaşayabildiğini göstermekle beraber, su ve atık su arıtma proseslerinde uygulanan dezenfeksiyon işlemleri COVID-19'a neden olan virüse karşı da etkilidir. Dezenfeksiyon uygulanmış olan atık sularda canlı virüse rastlandığına dair bir çalışma literatürde bulunmamaktadır.
- ✓ Evsel atıksular sadece koronavirüs değil adenovirüs, salmonella, cryptosporidium, Hepatit A ve daha birçok patojen içermeye ihtimali olan kaynaklardır. Bu nedenle, atık su ile doğrudan temas edilmemeli ve atık sudan kaynaklı buğu ve damlacıkları yutmaktan, solumaktan kaçınılmalıdır. Rutin iş güvenliği önlemleri ve hijyen protokolleri dışında sadece koronavirüsten korumak için ek kişisel koruyucu ekipman kullanılmasına gerek yoktur.³

2.8. Laboratuvar Ortamında/ Analiz Esnasında

- ✓ Laboratuvar içerisinde maskesiz çalışılmamalıdır,
- ✓ Sosyal mesafeye uygun olarak çalışma yapılmalıdır (en az 1,5 m),
- ✓ Laboratuvar havalandırma sistemi (taze hava basma, kirli hava çekme) sürekli çalıştırılmalıdır,
- ✓ Klimalar kapalı tutulmalıdır (mümkünse). Mümkün olmadığı durumlarda klima bakım ve dezenfeksiyon işlemlerinin sık sık (günlük) yapılması gerekmektedir,
- ✓ Laboratuvar havalanma ve fiziki boyutlarına göre sosyal mesafeyi aşmayacak şekilde, odada maksimum çalışan sayısı belirlenmeli ve kalabalık ortam yaratılmamalıdır,
- ✓ Kişisel hijyene muhakkak dikkat edilmelidir,
- ✓ Ortak kullanımı olan ekipmanlar her kullanıcı değişiminde dezenfeksiyonu yapılmalıdır. Aynı anda birden fazla kullanım olması durumunda eldiven ile kullanılmalı ve laboratuvar çıkışında eldiven atık kutusuna atılmalıdır,
- ✓ Laboratuvar ortamında yeme ve içmeler kesinlikle yasaklanmalıdır,
- ✓ Mümkün olduğu süreçte konuşulmamalıdır,
- ✓ Laboratuvara girişlerde her sabah mesai başlamadan ateş ölçümleri alınmalı ateşin 37,5 °C ve üzerinde çıkması durumunda ilgili kişiyi izole ederek 15-20 dakika bekledikten sonra tekrar ölçüm alınmalı ve aynı şekilde çıkması durumunda sağlık kuruluşlarına haber verilmelidir,

- ✓ Herhangi bir belirti gösteren (öksürük, tat ve koku kaybı, yüksek ateş, nefes darlığı) personelin işyerine gelmesi engellenmeli ve sağlık kuruluşuna yönlendirilmesi sağlanmalıdır,
- ✓ Tüm işyeri ortamına sağlık bakanlığının yayımlamış olduğu uyarı levhalarından yerleştirip risk algısının en üst düzeyde kalması sağlanmalıdır,

2.9. İşyerlerine Ulaşım Esnasında

- ✓ İşyerlerine mümkün olduğunca şirket araçları ile gelmelidir (servis ya da özel şirket aracı),
- ✓ Şirket araçlarının mümkün olmadığı durumlarda toplu taşıma kullanılacaksa, kişisel korunma ve hijyene dikkat edilmelidir.
- ✓ Servislerde alınması gereken önlemler;

- Servisler toplu ulaşım araçları olduğu için COVID-19 salgınının yayılması açısından özellik arz eder. Servis şoförleri işveren tarafından COVID-19 hakkında bilgilendirilmelidir. Araç içine COVID-19 ile ilgili uyulması gereken kurallar görünür bir şekilde asılmalı ve şoför ve yolcuların bu kurallara uyması sağlanmalıdır. Araçlarda giriş kapısının yanına el antiseptiği konulmalıdır. Aşağıdaki önlemler alınmalıdır;

○ Sürücüler İçin Alınması Gereken Önlemler

- Servis şoförleri, kişisel hijyen kurallarına uygun şekilde hareket etmeli ve aracın içinde mutlaka tıbbi maske kullanmalıdır. Maskeler nemlendiğinde değiştirilmelidir. Maskeler çıkarılırken lastiklerinden tutulmalı, maskelerin dış yüzeyine dokunulmamalı, yeni maske yine lastiklerinden tutularak takılmalıdır. Kullanılmış maskeler ağız bağlı çöp torbasına atılmalıdır. Maske değiştirme söz konusu ise el antiseptiği kullanılmalıdır. Mümkünse servisin şoför koltuğu yolculardan uygun malzeme ile ayrılmalıdır.

○ Yolcular İçin Alınması Gereken Önlemler

- Yolcular servise binerken ve inerken sosyal mesafe (>1 metre) kuralına uygun davranmalıdır. Sosyal mesafe kuralının bozulmaması için önlemler alınmalıdır.

- Yolcular, servise binmeden el antiseptiği veya en az %70'lik alkol içeren kolonya kullanmalıdır.
 - COVID-19 ile uyumlu belirtileri (ateş, öksürük, burun akıntısı, nefes darlığı vb.) olanların tıbbi maske takması sağlanmalı, servise alınmamalı ve işveren bilgilendirilerek sağlık merkezine yönlendirilmelidir.
 - Servise binen tüm yolcular maske takmalı ve yolculuk boyunca çıkarmamalıdır.
 - Servisi kullanan personel evlerden alınma sırasına göre en arka sıradan başlamak üzere öne doğru sağ ve sol sıralarda cam kenarlarına oturmalıdır. Cam kenarları dolduktan sonra binen personeller arkadan öne doğru çapraz şekilde koridorlara oturtulmalıdır. Çapraz şekilde oturma düzeni de bittikten sonra binen personel arkadan öne olmak üzere boş koltuklara alınır.
 - Koltuklara numara verilmeli, yukarıda ifade edilen düzene göre evden alınma sırasına göre her personelin hangi koltuğu kullanacağı sabit hale getirilmelidir.
 - Koltuk numarasına göre oturma listesi oluşturulmalı, liste serviste görünür şekilde asılmalı ve her personel işe gidiş ve dönüşlerde her gün kendine ayrılmış sabit koltukta seyahat etmelidir.
 - Damlacık oluşturması nedeniyle servis içinde konuşulmamalı ve bağırılmamalıdır.
 - Serviste bir mecburiyet olmadıkça su dahil içecek ve yiyecek kullanılmamalıdır.
- o Servislerde Havalandırma, Temizlik ve Dezenfeksiyon
- Klimanın iç hava sirkülasyon düğmesi kapalı olmalıdır.
 - Servis araçlarının klima hava filtre bakımı düzenli olarak yapılmalıdır.
 - Servislerde pencereler uygun olan her fırsatta açılarak servisin iç havasının temizlenmesi sağlanmalıdır.
 - Servisin genel iç temizliği gün sonunda su ve deterjan ile yapılmalıdır. Servisin temizliği yapılırken eldiven takılmalı, temizlik süresince eller yüze temas etmemeli ve temizlik bitiminde eldivenler kapaklı çöp kutularına ya da çöp torbalarına atılmalıdır.
 - Aracın iç yüzeyi su ve deterjanlı bez kullanılarak silinmelidir.

- Her servis turu tamamlandıktan sonra sık dokunulan yüzeyler (kapı kolları, kol dayama/kolçaklar, tutacaklar, cam açma düğmeleri, emniyet kemeri tokaları) önce su ve deterjanlı bezle silinmeli, daha sonra da 1/100 oranında sulandırılmış çamaşır suyu veya en az %70'lik alkol içeriği olan dezenfektan ile dezenfekte edilmelidir. Bu amaçla Sağlık Bakanlığı ruhsatlı dezenfektanlar da kullanılabilir. Temizlik yolcu olmadığı durumlarda yapılmalı ve sonrasında bir dakika beklenip havalandırılmalıdır.⁴

3. KAYNAKÇA

1. İşyerlerinde Covid-19 Hazırlıkları, Dr. İstemi Oral
2. <https://covid19bilgi.saglik.gov.tr/tr/alinan-karalar.html>
3. <https://www.wef.org/wef-waterblog/wef-waterblog/what-we-know-about-coronavirus-and-water-treatment/>
4. https://www.ito.org.tr/documents/Duyurular/2020_dokumanlar/covid19salgin_yone_timi_ve_calisma_rehberi_01haziran.pdf#page=131&zoom=100,0,0